Feest voor de koe

Van de hoge Zwitserse alm terug naar het dorp

reizen

Het bergdorp Grimentz.

Kazen (fromages d'alpage) opgestapeld in de fourwheeldrive.

De désalpe, de traditionele terugkeer van de koeien van de hoge almen naar het dorp.

Het is feest, de koeien komen terug

In veel Zwitserse bergdorpen vindt in de herfst de *désalpe* plaats: het naar beneden komen van de koeien van de hoge almen. Een belevenis in Grimentz.

TEKST LOUËL DE JONG
FOTO'S STEVIJN DE JONG

Onze fourwheeldrive piept en kraakt op de hobbelige weg naar Alpage de Moiry. Wie Zwitserland aangeharkt vindt, moet hier eens gaan kijken. Weergaloos mooi en ruig is de natuur rond het turquoise stuwmeer Moiry. We zijn op 2500 meter hoogte, boven de boomgrens, dus rotsen, gras, lage struiken en bloemen maken het landschap. Over een maand is dit niemandsland onbegaanbaar door metershoge sneeuw. De enige tegenliggers zijn boeren in hun fourwheeldrives met achterin opgestapelde kazen.

Fromages d'alpage, een naam die alleen gedragen mag worden door kazen gemaakt op de hoge bergweides.
Morgen is de *désalpe*, de traditionele terugkeer van de koeien van de hoge almen naar het dorp. En met de koeien komen ook de kazen, gemaakt van hun rijke melk. Bij de volgende bocht zien we een bergweide met een simpele boerderij met stal: Alpage de Moiry. Voorman Rafi en kaasmaker Timothy zijn bezig met het inladen van de raclettekazen. Deze zomer zijn er 1048 gemaakt. Herders Alexandre en Jenny pakken hun laatste spullen uit de berghut. Er is wijn en er heerst een uitgelaten stemming. Het seizoen zit erop, straks wordt de boel hier afgesloten. Pas volgende zomer zullen Rafi en zijn kleine ploeg hier terugkeren. "Voor ons begint het dorpsleven weer", zegt herder Alexandre. "Ik zal het missen, het uitzicht op de gletsjer, de bergtoppen zo dichtbij. Deze plek heeft iets magisch. We verdienen niet veel geld, maar de schoonheid van de bergen geeft energie."
Even kijkt Timothy naar de toppen, dan drukt hij een stuk raclettekaas in mijn hand. Nieuwsgierige blik: "Goed?" Het smaakt verrukkelijk, nooit gedacht dat raclettekaas ook koud zo lekker is. Maar ook het moment is bepalend voor de smaak. Dit tafereel, deze ontlading, na drie maanden onafgebroken afzondering en hard werken.

Elke dag stonden deze alpenherders om half vier 's ochtends op om de koeien te melken. Honderd zwarte Hérens-koeien en 27 lichte koeien van verschillende boeren en particulieren. Met een mobiele melkmachine achter in de pick-up reden ze het donker en de bergweides in. "Niet iedereen kan dit aan", vervolgt Alexandre. "Soms vertrekken herders na een aantal weken. Het moeilijke van dit leven vind ik niet het harde werken, de korte nachten of de stilte, maar het samenleven met elkaar. Het moet onderling klikken, want je leeft met vijf mensen in een huis, 's avonds ben je allemaal moe en is er weinig afleiding."
Terugkeer in de bewoonde wereld blijkt voor veel herders lastig. Zoals herder Virginie het zegt, drie maanden werk je bijna non-stop in de natuur, tussen de koeien (waarmee een band ontstaat), zonder internet- of busverbinding en dan woon je ineens weer tussen mensen en heb je meer vrije tijd. Dat gaf haar steevast een aantal weken een rusteloos en deprimerend gevoel. Maar met het vallen van de sneeuw begint het winterseizoen; veel herders en boerenknechten werken op de skipistes. Timothy grapt dat hij straks als een ander mens in het dorp verschijnt. Zonder baardje, nette kleren.
Morgen is het stil op de alm, dan lopen deze herders en hun koeien in een feestelijke optocht het plaatsje Grimentz binnen. Na de intocht zullen de koeien nog een maand op de lage weides grazen, om de wintermaanden in de warme stal door te brengen tot volgend jaar juni de *inalpe* plaatsvindt: het naar boven gaan van de koeien.

Onderweg naar beneden stoppen we bij een lager gelegen alpagehut op 2000 meter, waar honderd zwarte Hérens-koeien staan. Opnieuw een bijzonder moment, want de 'koningin van de alm' wordt zo bekendgemaakt: de sterkste koe van de Moiry-kudde van deze zomer. Daarover moeten we niet te luchtig doen: ben je eigenaar van een Hérens-koningin, dan is dat een eer voor het leven. Nakomelingen van de koe zullen veel geld opleveren.
In afwachting op de uitslag wordt gepraat rond de drinkbak voor het vee. Koeien worden geaaid, wijn gaat rond. De zon staat inmiddels laag en zal snel achter de bergen verdwijnen. Dan klinkt gejoel. ▸

Uitzicht op het turqoise-kleurige water van stuwmeer Moiry en de gelijknamige gletsjer.

Koningin van de alm

Typisch voor Wallis en de Aosta-vallei is het sterke, zwarte Hérens-koeienras. Ze geven niet veel melk, maar het is de trots om een Hérens-koe te hebben. Goedkoop zijn ze niet: 18.000 euro voor een 'gewone' koe en 40.000 euro voor een koningin. Het Hérens-ras stoeit de hele zomer op de weides. Gedurende de zomer observeren de herders de koeien en registreren welke koe het sterkst is. Zo ontstaat een serieus klassement. De onverslagen koe is de koningin en wordt extra versierd voor de optocht.
alpagemoiry.ch

De Zwitserse alpen

Maatschappij Swiss vliegt 4 keer per dag van Amsterdam naar Zürich (voor zo'n € 100). Informatie over toeristisch Zwitserland vindt u op **MySwitzerland.com**.
Kijk voor de regio Val d'Anniviers op de site **valdanniviers.ch** en voor Wallis/Valais op **visitvalais.ch**

De koningin is bekend: Ravage van de familie Bétrisey. Trots verschijnen koe en boer uit de stal. Iedereen feliciteert, de koe wordt geaaid – bij de désalpe zal zij de mooiste tooi dragen.

De volgende dag komen in alle vroegte koeien en herders naar 'beneden' – Grimentz ligt op 1572 meter. Ze rusten even. De eigenaren halen broodjes voor het vee, uit auto's verschijnen bloemstukken. De mooiste bellen zijn al omgehangen. Jenny heeft voor haar koe een hart van alpenbloemen gemaakt.
Van oorsprong is dit een dankfeest. In de Middeleeuwen geloofde men dat de Schepper het vee had behoed voor onheil op de hoge weides. De veetrek is een folkloristisch feest geworden, maar de ernst is gebleven. Het is een van de belangrijkste gebeurtenissen van het jaar in het alpendal Val d'Anniviers. Hoewel er heus iets is veranderd in vergelijking met vroeger, toen gezinnen en hun vee nog met de seizoenen meeverhuisden naar hoger gelegen delen, is het respect voor natuur en vee gebleven.
Het publiek applaudisseert als de koeien de smalle straten van het dorp binnenlopen. Van verre hoor je het belgeklingel. Boeren en herders wandelen met brede grijns, soms wat verlegen, in de kleurrijke parade voorbij. De stoet eindigt op het dorpsplein, koeien en mensen door elkaar. Hoewel sommige dieren hun bloementooi hebben afgeschud, draagt Ravage nog altijd haar kroon. Er is warme raclette, wijn en bier, er zijn pretzels en bosbessentaarten, de muziek komt van een lokaal orkestje en hoornblazers. Timothy vraagt of we vanavond naar het feest voor de herders komen. Hij is gladgeschoren. Ik voel me bevoorrecht deze mensen en hun leven te hebben leren kennen. Waar de wereld snel gaat, is hier nog altijd simpelweg feest omdat het vee veilig en wel thuis is. Hoe mooi is dat? ■

> *Het seizoen zit erop, straks wordt de boel afgesloten. Pas volgende zomer zullen Rafi en zijn ploeg herders terugkeren*